

УДК:
323.1:329.12

Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXII) IX, vol=23
Бр. 1 / 2010.
стр. 187-200.

*Петар Матић**

*Миша Стојадиновић***

Институт за политичке студије, Београд

ЛИБЕРАЛНИ НАЦИОНАЛИЗАМ: У ПОТРАЗИ ЗА ИЗГУБЉЕНИМ ИДЕНТИТЕТОМ***

Сажетак

Аутори се руководе са три методе у изради овог рада. У првом делу примењују се дијалектички метод у анализи историјског развоја идеја нације и национализма и компаративни метод у приступу теоријама национализма. Други и трећи део рада обухватају пресек компарације и анализе садржаја најзначајнијих истраживачких подухвата из области теорије либералног национализма.

Аутори покушавају да образложе дискурс либералног национализма као један од најрелевантнијих одговора на кризу неолибералног концепта. Актуелност ове теме односи се на покушај ове струје мишљења да помири доскора супротстављене идеје либерализма и национализма.

Кључне речи: либерализам, национализам, либерални национализам, етницитет, мултикултурализам, вредносни плурализам, идентитет

* Истраживач у ИПС, Београд

** Истраживач приправник у ИПС, Београд

*** Рад је настао у оквиру научног пројекта „Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији“ (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

1. ИСТОРИЈСКО-ТЕОРИЈСКИ РАЗВОЈ ИДЕЈА НАЦИЈЕ И НАЦИОНАЛИЗМА

Либерализам и национализам су историјски блиско повезани. Развој либерализма подстакнут је формирањем националних држава и плодно тле је пронашао пре свега у западној Европи. Иако доскора теоријски антагонизоване идеје, показује се да у многим сегментима либерализам и национализам могу не само коегзистирати, већ могу бити и међусобно допуњујући фактори развоја једног друштва.

Национализам као идеологија почива на претпоставци постојања опште свести неке групе о заједничком пореклу и вредностима чинећи је хомогеном, уз истовремени осећај разликовања од других сличних група. Он је базиран на психолошкој, а не само крвној блискости и подразумева постојање религијских, културних и језичких сличности, симбола и митова. Свест о пореклу и религија су најпостојаније одлике једног идентитета кроз време. Оне су отпорне на готово све промене и представљају његов најзатворенији део. За разлику од њих језик и култура задржавају сопствени корен, али имају изванредан динамички карактер и способност прилагођавања. Симболи, а нарочито национални митови подложни су најразличитијим утицајима, који се у складу са потребама могу најлакше искористити у сврхе политике и политичке мобилизације. О важности митологије и симбола говори Ентони Смит, показујући да они могу бити од изузетне користи “тамо где се нека нација не може похвалити претечама од значаја и тамо где су етничке везе магловите и исконструисане”.¹⁾ На местима где не постоји заједнички етнички корен, културне карактеристике могу имати посебну тежину за конструкцију митологије, која постаје фактор националног окупљања и јединства. Национална митологија може одиграти значајну улогу и у стварању и организацији институција. Скратон то доводи до нивоа, по коме митови “представљају велики артефакт помоћу којег институције државе ступају у живот и апсорбују у себе живот грађана.”²⁾

Феномен национализма је по својој природи модеран, и његови извори могу се пронаћи у седамнаестовековној Британији кроз народни отпор монархији. Раст националне свести у осамнаестом веку настављен је током француске револуције, а потом кроз не-

1) Smith, A, *National Identity*, Harmondsworth, Penguin, 1991, стр. 42.

2) Scruton, R. *The Meaning of Conservatism*, Palgrave MacMillan, стр. 169, 1980.

мачку реакцију на њу и на националну разједињеност. Ове идеје посебно су заступљене у делима немачких класичних филозофа, Фихтеа, Милера, фон Хумболта и у извесној мери Хегела код којих се разрађује идеја о судбинској повезаности постојања једне културно посебне заједнице и политичке организованости путем државе. Међутим, сви поменути теоретичари били су уверени да концепт државе и остваривања националне самобитности лежи у могућности употребе силе у односима са другим ентитетима. За Хегела рат представља средство очувања „етичког здравља народа“, док Фихте говори о узвишеном патриотизму за кога ће частан човек са задовољством жртвовати себе. Идеји национализма претходи старији концепт патриотизма, који пре свега означава љубав према отаџбини, а затим посвећеност у заштити и унапређивању њених интереса. Основна разлика између патриотизма и национализма лежи у чињеници да се патриотизам првенствено ослања на физички простор, територију, док национализам поред територијалне, националне државе инсистира на постојању аутохтоне културе и традиције, као и права на самоопредељење. Два поменута елемента присутна су у делима два класична теоретичара Хердера и Русоа. Хердер у својој критици Просветитељства, као једне нове космополитске визије говори „да ништа није у већој супротности са циљевима политичке владавине од неприродног проширења држава, дивљег мешања националности и раса унутар једног политичког спектра.“³⁾ Очигледно је да је Хердер презирао креирање једнообразног човечанства, које претпоставља усвајање „супериорних“ форми друштвеног развоја.

Средином деветнаестог века долази до извесног помирења онога што би се могло окарактерисати као изразити национализам и класични либерализам. У том периоду јавља се плејада истакнутих политичких мислилаца који успостављају везу између индивидуалних слобода, националне независности и представничке владе. Две најупечатљивије фигуре у том периоду представљају Мацини и Мил. Мацини се снажно залагао за италијанско јединство и независност уз поштовање личних права и постојање републиканског облика владавине. Џејмс Стјуарт Мил је пружао подршку покретима независности у Пољској, Мађарској и Италији, истичући да се слободне институције могу одржати само у нацио-

3) Herder, Gottfried, Johann, *Ideas Upon Philosophy and the Mankind*, 1791.

налној заједници која поседује јединствено јавно мњење и непрестано врши надзор над радом владе.

Почетком двадесетог века, поменути теоретичари били су потиснути у други план доктринама које су се највећим делом ослањале на виђења наведених немачких филозофа. Шарл Мора уводи идеју „интегралног“ национализма, залажући се за одбацивање демократије у корист рестаурације монархије. Правећи јасну дистинкцију између „пријатеља“ и „непријатеља“, Карл Шмит покушава да дефинише чврсту политичку везу унутар заједнице. За њега, државе би требале да очувају унутрашњу хомогеност, са јасном границом која их одваја од других.

У XX веку национализам се повезује са покретима који су водили борбу за деколонизацију и национално ослобођење. У том смислу, он се разуме као идеологија око које се групишу чланови једне заједнице у жељи да се оствари национална независност. Овакав концепт национализма био је заступљен у земљама Трећег света, где су појединци посветили себе заједничком циљу, тежњи ка стицању пуне националне независности. Западни теоретичари, управо из струје либералног национализма су амбивалентни, можда и скептични, према ономе што карактеришу као „нелиберални“ национализам у некадашњим колонизованим државама Трећег света. Главни разлог за критички приступ антиколонијалним покретима, теоретичари либералног национализма проналазе у одређеним историјским манифестацијама антиколонијализма која су довела до миноризовања одређених група, попут жена, нижих класа или препознатљивих мањина. Очигледно је да поменута група аутора превиђа да је борба за независност у некадашњим колонијама утицала на националну хомогенизацију, која је неизбежно довела до јачања веза унутар друштава и негирања различитости, које би могле нарушити карактер ослободилачке борбе. У таквој ситуацији, претпоставка постојања демократије као политичке владавине грађана којом се омогућава њихова једнака заступљеност у различитим аспектима ширег друштвеног система и путем које они утичу на свој живот, може бити довољна за остваривање базичних културних и етничких права у постколонијалним политичким системима. Овај модел неки аутори називају и као *нелиберални*, „*полицентрични*“ национализам.⁴⁾

4) Seodu Herr, Ranjoo, *In Defence of Nonliberal Nationalism*, Political Theory, Vol 34, No. 3, стр. 304-327.

Обимну литературу која истражује појам и природу национализма карактерише непостојање једне широко прихваћене дефиниције која би успела да на најопштији начин образложи темеље једног крајње сложеног и поливалентног феномена. Историјски посматрано, национализам је модеран и блиско је повезан са другим карактеристикама савременог друштва, као што су индустријализација и друштвена мобилизација. Закључци које о природи национализма извлаче многобројни аутори крећу се од оних који нацију виде као „имагинарну заједницу“, (Андерсон, Гринфелд, Ломниц) која не подразумева постојање заједничких вредности, културних и националних сличности, већ заједничку свест о идентитету, па све до оних које појам нације схватају као скуп индивида које деле заједничко порекло, религију и културу. Према поменутиим теоретичарима за живот нације неопходно је постојање одређеног културног кода, док код већине других национализам се посматра као врста идеологије, односно као фактор политичке мобилизације (Гелнер, Смит, Хобсбаум итд.).

Нешто другачије виђење пружа Кинг који у раду о изворима и природи америчког национализма ову идеју делимично везује за идеју националне државе, где се национализам описује као форма друштвене кохезије, која се најбоље испољава унутар ње. Нацију аутор дефинише „као групу културно блиских људи, повезаних својим сличностима и разликовањем од других, без обзира да ли имају независни облик политичке организације“.⁵⁾ Његово виђење се с једне стране ослања на шмитовско виђење сличности унутар нације, али и различитости у односу на друге националне ентитете, док се национална држава види као нешто пожељно, а не неопходно.

У истом часопису, нешто касније, Луис Вирт национализам види као националност која се испољава преко друштвених покрета, ставова и идеологија. Националност се посматра као скупина која „због вере у заједничко културно наслеђе и историјску мисију покушава да задржи територију или да учврсти и увећа свој политички и културни утицај у односу на супарнике.“⁶⁾ Аутор се ту у великој мери приближава реалистичким теоријама, које политику и државу виде као средство стицања моћи.

5) King, James, C., *Nationalism*, The American Journal of Sociology, Vol. 39. No. 3. стр. 818-826.

6) Wirth, Louis, *Types of Nationalism*, The American Journal of Sociology, Vol. 41, No. 6, стр. 723-737. 1936

2. РЕВИЗИЈА НЕОЛИБЕРАЛНОГ КОНЦЕПТА - ЛИБЕРАЛНИ НАЦИОНАЛИЗАМ

Текући светски трендови су показали да је пројекат форсиране, неолибералне глобализације, промовисан од САД и најразвијенијих западних земаља доживео потпуни фијаско. Крах визије једнообразног човечанства огледа се, пре свега у неуспеху инверзије постојећих друштвених форми, превођењем које је требало да доведе до преласка у постнационално раздобље, тако еуфорично промовисано крајем осамдесетих и почетком деведесетих година прошлога века. Заправо, овај покушај заснован је на тежњи да се наметањем либералног обрасца разоре постојећи национални идентитети и на тај начин у потпуности измени постојећа друштвена структура на глобалном плану.⁷⁾ Насупрот првобитним очекивањима, сведоци смо једног крајње супротног процеса, који није довео до растакања поменуте структуре. Он је невољно ре-фирмисао старе, а у неким случајевима створио нове националне идентитете. Простор од Кавказа до Балкана прожет је страховитим националним и етничким тензијама, док и у осталим деловима света (мада у мањој мери) постоје слични проблеми. Потврђује се стање за које је још средином осамдесетих година XX века Чарлс Тили изрекао „друштво (светско) је подељена ствар: свет као целина дели се на засебна друштва од којих свако поседује своју више или мање аутономну културу, владу, економију и јединство.“⁸⁾

Иако епистемолошки и идеолошки нов концепт, зачетке либералног национализма можемо пронаћи у изворном европском либерализму, који је појединца нераскидиво повезивао са јаком националном државом, „чуварем“ индивидуалне слободе унутар шире заједнице. За његов развој веома су заслужне идеје Исаје Берлина о вредносном плурализму. Овај концепт у први план истиче човекову потребу да у различитим ситуацијама употребљава одговарајуће делове свог идентитета. Сам Берлин као највеће достигнуће види људску слободу, круну идеологије либерализма, али не негира могућност другачијих погледа на стварност. Различит од неолибера-

7) Бивши британски премијер Тони Блер отворено каже „Ми (САД, В. Британија и други заговорници неолибералног концепта) не желимо да владамо другима. Ми желимо да они постану слични нама.... На тај начин он недвосмислено открива циљеве једног новог културног хегемонизма који треба да идеале Запада превреднује у свеопште вредности.

8) Тили, Чарлс, *Суочавање са друштвеном променом*, Филип Вишњић, Београд 1997.

лизма и космополитизма, чије су претензије да сруше постојеће државне баријере, стварајући свет неоптерећен лимесима, свет без индивидуалне свести о колективном добру, либерални национализам указује на потребу задржавања једног ширег националног оквира. Он оставља могућност свакоме од нас да се запита ко смо, шта желимо или не желимо да будемо? Слично Берлину, савремено промишљање вредносног плурализма пружено је у опусу Амартје Сена. Он указује на постојање многобројних идентитета који се афирмишу по потреби.⁹⁾ Сен верује да крвна блискост и порекло нису једине могућности за самоидентификацију појединаца у једној групи. Узмимо за пример Србе у емиграцији. Испољавање њиховог националног идентитета било је многоструко више изражено током НАТО напада на њихову матичну, док се други облици њиховог идентитета знатно више испољавају када није угрожена држава њиховог порекла. Ту је била испољена „духовна копча народа“¹⁰⁾, којом су Срби у расејању повезани са својом матицом.

Поједини теоретичари, попут Милера, Тамир, Раза, МекКормика, Кимлике и других стоје на становишту да либерална и национална идеологије не морају нужно бити супротстављене, већ да њихова кохабитација представља императив друштвеног напретка у догледној будућности. Они, увиђајући све тешкоће са којима се актуелни неолиберализам суочава, као одговор предлажу либерални национализам, у чијем средишту се налази веровање да сваки појединац истовремено себе може доживљавати као део неке етничке подгрупе и јединственог националног колективитета. Основна претпоставка либералног национализма је да само један снажан национални колектив, са дубоком свешћу о општем добру и заједничкој припадности, представља плодно тле за потпуну афирмацију и усвајање либералних идеала. Централно становиште либералног национализма је не само могућност коегзистенције либерализма и национализма, већ да је његова базична претпоставка, слобода појединца, остварива само у друштвима које одликује неки облик свести о заједничком идентитету.

Сама идеја либералног национализма почива на три битне претпоставке. Као неопходан предуслов за пуну и доследну примену либералних начела неопходно је остварити највиши степен

9) Сен, Амартја, *Идентитет и насиље*, Масмедиа и Пословни дневник, 2007.

10) Бодрожић, Ђуро, *Порекло и етос српског национализма*, Српска политичка мисао 4-2009, Институт за политичке студије, стр. 325, 2009.

аутономије појединца. То са собом носи да сви грађани имају осећај једнакости у односу на друге.

Кимлика, као и Раз и Маргалит највећу тешкоћу виде у немогућности да се стави потпуни знак једнакости између свих појединаца у једном ширем колективу. Тако и у оним државама, где је либерализам усађен у саме темеље уставног поретка, многе од подгрупа бивају миноризоване. Погледајмо САД, као ореол либералне просвећености, где су изборна права црначке популације, на која се ослања читав низ политичких права, била у неким савезним државама негирана све до средине педесетих година двадесетог века. Или, рецимо немогућност Северне Ирске да се уједини са матицом и Шкотске да равномерније заступа своје интересе унутар Уједињеног Краљевства. Све поменуто указује на многобројне препреке у остваривању захтева либералног национализма. Уколико се стимулише нека или више етничких група то неизбежно води ка стварању привилегованих и миноризованих. Ако је то тешко достижан сан за оне чији је етнички образац либералан, како је са оним државама које наглашавају своју етничку димензију. Не би требало сметнути са ума да су континенталне европске државе формиране управо на принципу етницитета, односно преко одређених колективитета, народа, као носилаца борбе против средњовековног феудализма. Питање које се намеће је да ли друге групе, на основу чињенице да су оне изнеле мањи или никакав терет те борбе имају право да за себе захтевају апсолутну једнакост?

Друго виђење подразумева изванредан нормативистички приступ и повезује демократију и националност. Да би постојала активна и неометана изградња демократских институција и поретка у целини, незаобилазни елемент је дух грађанства. Он претпоставља поседовање високог нивоа политичке културе и спремности грађана да у већој мери учествују у јавним пословима. Такође, њега одликује могућност слободе изражавања у свим облицима, толеранције и разумевања другачијих погледа на стварност. Ту би свакако било лакше замислити неке државе, попут Канаде и Шведске, где је веома висок ниво политичке еманципације и свести, али да ли би требало тако нешто очекивати и код оних где се груписање унутар националног корпуса врши чак и на основу племенске сродности?

Из тог разлога, аргументи неких аутора о постојању глобалног грађанског друштва делују готово неоствариви.¹¹⁾

Као трећи аргумент који условљава имплементацију модела либералног национализма уводи се фактор социјалне правде. Овде се подразумева да је држава благостања и идеал социјалне правде заснован на некој врсти друштвеног уговора, где индивидуе користе облик прећутне сагласности да би се свима обезбедио одређени ниво заштите (овде се мисли, пре свега на здравствену заштиту, пензионо и социјално осигурање). За овај услов такође је потребно постојање свести заједништва, јер су у већини случајева појединци спремни да се одрекну своје добробити у корист других, само уколико верују да ће помоћ бити пружена и њима ако се нађу у сличној ситуацији.

За разлику од конститутивног патриотизма који почива на претпоставци грађанске лојалности уставном и грађанском поретку, либерални национализам се заснива на постојању примордијалног *ethnos-a*. Конститутивни патриотизам се залаже за институционалну приврженост грађана, без инсистирања на културном и националном идентитету, односно њиховој негацији у оквиру јавне сфере. Грађански патриотизам је у том смислу знатно боље ситуиран и више радикалан у односу на конститутивни, јер признаје постојање културних идентитета у ширем, универзалистичком опсегу. Најутицајнија струја мишљења о конститутивном, или уставном патриотизму ослања се, у највећој мери на Хабермасову теорију. Сам Хабермас верује да је конститутивни патриотизам и патриотска посвећеност држави легитимна све док има универзалистичку оријентацију, односно уколико не поседује никакав културолошки призвук. Хабермас закључује да конститутивне патриоте морају да покажу „лојалност заједничкој политичкој култури, а не само апстрактним принципима.“¹²⁾ У том смислу грађански патриотизам даје више прагматичан одговор на културно посредовање између грађана и институција. Рецимо, то даје могућност грађанима да у приступу институцијама употребљавају мањинске језике, што је честа пракса у демократским режимима на локалном нивоу. Ово говори да је грађански патриотизам по свом усмерењу далеко ближи идеалима либералног национализма, од уставног патриотизма.

11) Видети, рецимо студије Џона Кина, Мери Калдор и Цермејна о глобалном цивилном друштву.

12) Habermas, Jurgen, *Struggles for Recognition in the Democratic Constitutional State*, стр. 106- 148, у *Multiculturalism*, ур. Gutmann, Amy, Princeton University Press, 1994.

Грађански патриотизам је, пре свега, креиран за старе европске државе, са чврсто утврђеним границама и јасном етничком већином.

Заправо, „либерални националисти“ верују да национализам усмераван на прави начин не представља опасност и може имати бенигни карактер. У средишту ове идеје налази се либерализам као највише достигнуће. Међутим, поставља се питање да ли је примена једног оваквог модела могућа свуда и у свакој ситуацији? Критичари овог идеолошког дискурса верују да сваки облик национализма има тенденцију продубљивања етничких тензија. Џејми Мејерфилд у својој студији посвећеној критици либералног национализма указује да постојање различитих националних идентитета, чак и у једној овако ублаженој форми, вишеструко увећава потенцијал етничких конфликта.¹³⁾ Ова, по свој прилици једнострана критика национализма не уважава чињеницу да акти националног насиља, могу бити знатно више генерисани у ситуацијама економских криза. Са слабљењем економске моћи државе као гаранта просперитета једне заједнице, грађани се окрећу сегментима свог идентитета који им могу пружити сигурност. Фламански, баскијски и каталонски национализам (по својим карактеристикама можда и драстичнији облици, него рецимо, они на просторима бивше Југославије и Совјетског Савеза) бивају у великој мери ублажени релативним економским благостањем. И унутар САД где је извршена симбиоза многобројних националних идентитета својеврсним „лонцем за топлее“ народа, постоји веома велики потенцијал етничких, расних и социјалних конфликта. Можемо се сетити не тако давних немира на улицама Лос Анђелеса, који су били мотивисани искључиво расним и националним нетрпељивостима. Чак и веома висока плурализованост америчког друштва, утемељена на принципу индивидуалних слобода, не мора бити гарант трајног унутрашњег мира. Тако, социјалне разлике које повлаче дубоку бразду између класа, могу мотивисати неке од многобројних етничких група у процес издвајања сопственог идентитета. Интеграција различитих етничких и културних група „не значи њихову асимилацију, већ подразумева културни плурализам“ и задржавање различитости унутар колективитета.¹⁴⁾

13) Jamie Mayerfield, *The Myth of Benign Group Identity: A Critique of Liberal Nationalism*, Polity, Vol. 30, Palgrave Macmillan Journals, pp. 555-578

14) Радушки, Нада, *Мултикултурализам и националне мањине у Војводини*, Српска политичка мисао 4-2009, Институт за политичке студије, стр. 345, 346, 2009.

Други проблем представља отуђење највиших слојева друштва. Тако и Хантингтон критикује америчку елиту, због удаљавања од остатка нације ка беспућима космополитизма.¹⁵⁾ Губитак осећаја припадности широј америчкој заједници, која је прожета снажним патриотским и националним осећањима,¹⁶⁾ по аутору чувене студије о „сукобу цивилизација“ представљају *casus movens* свих тешкоћа са којима се САД тренутно суочавају. Да је покушај глобалистичког уређења света, реинкарнације марксистичког идеала о „одумирању државе“ и царству тоталног и незаменљивог либерализма на самрти, сведочи и чињеница да су актуелне промене у свету који потреса једна од најдраматичнијих економских криза, највидљивије управо на оном месту на коме је пројекат глобализма започет. Ново раздобље обележено је реверзибилним процесима, повратком државе, јачањем њених институција и све дубљим мешањем јавних инстанци у најфиније плодове либерализма, слободно тржиште и приватну сферу. Несумњиво је да су тога свесни и припадници америчког естаблишмента, што се види кроз Обамин пројекат јачања институција социјалне заштите и покушај повратка „државе благостања“ из средине шездесетих година XX века. И Ернест Гелнер, говорећи о модерним, развијеним друштвима указује на њихову политичку централизованост.¹⁷⁾ Само снажан политички центар може обезбедити сигурност појединцу, не допуштајући повратак у русоовско првобитно стање, анархију и *omnium bellum contra omnes*. Уколико постојећи трендови буду настављени, доскора либералне државе као прости регулаторни механизми тржишта могу попримити облик хобсовског Левијатана.

ЗАКЉУЧАК

Сви наведени елементи показују да дискурс либералног национализма покушава да пружи одговор на проблеме света у коме је процес мондијализације довео до јачања етничке свести као одговора на тенденцију културне хегемоније према западној матрици и културном обрасцу. Кимлика апострофира илузије о супрематiji либерализма ставом да су „зablуде по којима ће доћи до јачања

15) Huntington, Samuel, *Dead Souls-The Denationalization of American Elite*, National Interest, Spring 2004, 2004.

16) Како показују резултати истраживања о светским вредностима, која се периодично спровode од стране Програма за развој Уједињених нација, САД су у самом врху лествице када је у питању однос грађана према држави и нацији. Тако, чак 95% држављана САД гаји позитивна и високо патриотска осећања према сопственој заједници.

17) Gellner, Ernest, *Nationalism, Theory and Society*, Vol.10, No .6, стр. 753-776, 1981.

либералне демократије из пепела комунизма потиснуте питањима етничитета и национализма.¹⁸⁾

Практична примена идеала либералног национализма из садашње перспективе и на ширем глобалном плану делује помало утопистички, јер су они повезани са вишим нивоом политичке културе, одређеним степеном економско-технолошког развоја и духом толеранције и дијалога који је тешко развити у срединама где су доскора постојале изражене етничке тензије. Дакле, за доследну примену ове идеје, потребно је достићи неколико горе поменутих претпоставки. Очигледно је да и ова теорија има сличне „мањкавости и недостатке као и неолиберална варијанта.“¹⁹⁾

Синтеза праксе и теорије, дата је, делимично у оном делу где се либерални национализам преклапа са идејом консоцијативне демократије кроз заступљеност етничких група у државним легислатурама. Ту се у извесној мери остварују принципи либералног национализма у политичким институцијама, али се једнакост култура етничких група у ширем друштвеном контексту не разматра.

Заправо, базично становиште либералних националиста је оправданост националних аспирација и тежњи. Теоретичари ове струје мишљења верују да тотално и некритичко позиционирање у односу на национализам значи истовремено и негирање основних постулата либерализма. Слобода појединца значи да он у исто време може имати право на живот, остваривање својих циљева, слободу говора, мишљења, али се исто тако не може одбацити и индивидуална потреба за испољавањем сопственог националног идентитета. С друге стране и улога национализма који није шовинистички и негативно оријентисан према другима може бити позитивна. Без признавања његове улоге у остваривању либерализма, овај потоњи је непотпун.

Један од кључних аргумената либералних националиста у њиховој одбрани национализма је да национална осећања која повезују историју и порекло играју кључну улогу у смислу живота појединца. Такође, она омогућавају друштвени оквир за функционисање либералне државе, а посебно демократских институција.

18) Kimlycka, Will, *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism and Citizenship*, Oxford University Press, 2001.

19) Аутор у раду образлаже Мировић, Александра, *Теоријска позиција Јургена Хабермаса у процесу редефинисања и кориговања доминантног неолибералног модела демократије*, Политичка ревија 01/2009, Институт за политичке студије, стр. 15, 2009.

Petar Matic

Misa Stojadinovic

**LIBERAL NATIONALISM
IN SEARCH FOR A LOST IDENTITY**

Summary

The authors of this article have availed themselves of three different methods in their work. In Part One, the dialectical method is utilized to analyze the historical evolution of the concepts of nation and nationalism, while comparative approach was applied in addressing the theories of nationalism. Parts Two and Three combine elements of comparative and content analyses of the mainstream research efforts in the area of liberal nationalism theory.

The authors examine the discourse of liberal nationalism as one of the most pertinent responses to the present day crisis of the neoliberal concept. The relevance of this topic is further corroborated by attempts by this school of thought to reconcile the traditionally antagonistic concepts of liberalism and nationalism.

Key words: liberalism, nationalism, liberal nationalism, ethnicity, multiculturalism, value pluralism, identity

ЛИТЕРАТУРА

- Kimlycka, Will, *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism and Citizenship*, Oxford University Press, 2001.
- Мировић, Александра, *Теоријска позиција Јургена Хабермаса у процесу редефинисања и кориговања доминантног неолибералног модела демократије*, Политичка ревија 01/2009, Институт за политичке студије
- Gellner, Ernest, *Nationalism, Theory and Society*, Vol.10, No. 6
- Habermas, Jurgen, *Struggles for Recognition in the Democratic Constitutional State*, стр. 106-148, у *Multiculturalism*, ed.. Gutmann, Amy, Princeton University Press, 1994.
- King, James, C., *Nationalism*, The American Journal of Sociology, Vol. 39. No. 3.
- Huntington, Samuel, *Dead Souls-The Denationalization of American Elite*, National Interest, Spring 2004, 2004.
- Радушки, Нада, *Мултикултурализам и националне мањине у Војводини*, Српска политичка мисао 4-2009, Институт за политичке студије
- Бодрожих, Ђуро, *Порекло и етос српског национализма*, Српска политичка мисао 4-2009, Институт за политичке студије

- Jamie Mayerfield, *The Myth of Benign Group Identity: A Critique of Liberal Nationalism*, Polity, Vol. 30, Palgrave Macmillan Journals
- Тамир, Јаел, *Либерални национализам*, Филип Вишњић, Београд 2002.
- Miller, David, *On nationality*, Oxford University Press, 2003.
- Wirth, Louis, *Types of Nationalism*, The American Journal of Sociology, Vol. 41, No. 6.

Abstract

In this paper, the authors examine the issue of liberal nationalism as a state of the art theory which seeks to review the prevailing neoliberal paradigm. At the core of the liberal nationalists' thought lies a conviction that nationalism need not be perceived as evil, but as being potentially important for the embracement of the principles of liberalism. The authors will point to numerous difficulties entailed by the practical application of this concept. Above all, this refers to the limited feasibility of liberal nationalist ideas only to those societies in which the necessary preconditions exist. By these, the authors mean an advanced level of individual political emancipation and overall political culture, an atmosphere of dialogue and tolerance, the stage of progress in economic and technological development and the absence of distinct ethnic tensions.

In the first part of this paper, the authors will examine the concepts of nation and nationalism in the historical context, specifically in terms of convergence to or divergence from the postulates of current liberal nationalism.

The second part will seek to offer answers to the questions about the present state of the neoliberal concept and the possibilities for its revision through liberal nationalism. In the conclusion, the authors will highlight the advantages and the shortcomings of the liberal nationalism theory.